Expandint l'amor per l'aprenentatge a través de l'enfocament (auto)biogràfic per a generar transformació des de les nostres pràctiques educatives. Expandint el treball compartit i/o coconstruït amb Isabel López Górriz

Mª. Dolors Jurado Jiménez, Universitat de Sevilla i Institut Paulo Freire d'Espanya [1]

L'única persona que pot fer que canvie la teua vida ets tu.

Deixa d'esperar que els altres et solucionen les coses i pren les regnes de la teua existència.

Recorda que el poder està en el teu interior i que ningú té poder sobre tu si no li'l dones.

Centra la ment a aconseguir el que és bo per a tu amb la seguretat que t'ho mereixes.

Pots aconseguir tot el que et proposes.

Louise L. Hay

Aquest número de la revista *Rizoma Freireano* està dedicat essencialment a l'educació des de l'enfocament (auto)biogràfic però des d'una perspectiva que integra l'amor com a via de transformació de les persones. Aquest enfocament s'emmarca en un paradigma de la complexitat en què es rescata essencialment una paraula d'autenticitat i amor. Per a situar aquesta perspectiva lligada a l'educació existencial, hem de remuntar-nos a les arrels, que s'emmarquen en la dècada dels anys 80. Doncs és des d'aquest període des del qual s'ha configurat en l'àmbit internacional un panorama extens amb Històries de Vida en Educació, i s'han creat diverses associacions des d'aleshores. Però a l'Estat espanyol és a partir de la dècada dels anys 90 quan comencen a tenir aquestes una mica de rellevància, sent en l'actualitat quan comencen a expandir-se més, estant influenciades essencialment per associacions Europees com són ASIHVIF (Asociation

Internationale de Histoires de Vie en Formation) els membres des de diverses perspectives treballen amb l'enfocament autobiogràfic en Formació Permanent de persones adultes, on l'experiència i l'autoformació (procés vital de construcció de si mateix) han estat pilars fonamentals. Entre les persones pioneres d'aquest moviment hem de destacar el treball de Gaston Pineau i de Christine Josso (que ha escrit un article per a aquest número).

Isabel López Górriz, a qui dediquem aquest número, va ser membre del Consell d'Administració (Comitè directiu) d'ASIHVIF, i desenvolupà una intensa activitat de col·laboració en aquesta associació, en què insistia per incloure, des d'una perspectiva investigadora i formativa, l'educació existencial lligada a l'enfocament (auto)biogràfic. Ella també era membre activa d'una altra de les Associacions Europees de rellevància en Educació de Persones Adultes, com és ESREA (European Society for the Research in the Education of Adults), els membres formen una xarxa que en els últims anys mostren un gran interès per l'ús de les Històries de Vida, principalment com a instrument d'investigació qualitativa. Aquestes dues associacions Europees prenen tant la perspectiva investigadora com la formativa i cada vegada hi ha més intercanvis d'enfocaments entre els membres d'aquestes associacions, sent aquests molt variats tant teòricament com metodològicament o epistemològicament.

A l'Estat espanyol, Isabel ha expandit el treball d'Històries de Vida en Educació des d'una perspectiva Existencial, que incorpora el pla formatiu però també l'investigador, i destaquen les seues aportacions a l'Institut Paulo Freire d'Espanya però també per al Centre de Recursos i Educació Contínua de la Diputació de València, CREC –que desenvolupa en el seu àmbit de treball de formació contínua i (auto)formació de les i els educadors/es aquesta perspectiva i dinàmica– i per a la Revista Diàlegs, per exemple, en la coordinació del número 52 (2007), constituint aquest un monogràfic, que com ella mateixa planteja, marca una fita històrica en la Formació Permanent, doncs aquest monogràfic, reflecteix la coherència epistemològica, metodològica, investigadora i formativa de la jove perspectiva d'educació existencial, i recolza en les històries de vida i els relats autobiogràfics. En aquest context ha estat tot un repte plantejar aquesta perspectiva, doncs l'expansió de les Històries de Vida en Educació és bastant recent (a manera informativa, hem de dir que la I Jornada d'Històries de Vida en Educació ha tingut lloc en 2010 a Barcelona i la II en 2011 a Màlaga) i encara amb prou feines es planteja aquest enfocament existencial en aquestes trobades.

En l'àmbit internacional també ella ha format part del comité científic de

Congressos Internacionals de Recerca (Auto)biogràfica celebrats al Brasil (CIPA),i hi participà en esdeveniments d'associacions com AFIRSE (Association Francophone de Recherche en Education), o ASHIVIF-RBE (Association Internationale des Histoires de Vie en Formation et de Recherche Biographique en Education), o albirant l'impuls creador d'altres associacions d'històries de vida en formació més joves com ANNHIVIF en 2007 (Associação Nord-Nord-est-Brasil-des Històries de Vida em Formação) o Biograph en 2008 (Associação Brasileira de perquisició (Auto) Biogràfica). És fundadora i membre d'algunes d'aquestes Associacions Maria da Conceição Passeggi, que també escriu un article en aquest número de Rizoma Freireano.

Aquest número reflecteix la perspectiva experiencial, formativa i investigadora i recolza en les històries de vida i els relats autobiogràfics i s'emmarca en les noves epistemologies, metodologies i teories que defensen l'educació com a emergència, transformació, autopoiesi i desplegament de la vida, en l'àmbit personal / col·lectiu interpel·lant d'altres pràctiques educatives que rebreguen la vida, la formació, l'educació, i la humanitat. L'amor per la vida i per l'educació com a generadora de transformació segueix sent avui un repte. Reprenem la veu d'aquesta professora, que ha lluitat i trencat obstacles institucionals per des de l'amor d'una paraula i un plantejament autèntics, permetre que les llavors germinen en les nostres ments per a donar continuïtat i fer emergir l'amor en les nostres vides quotidianes, sobretot quan treballem amb persones i quan ens ocupem d'expandir el potencial que cadascú portem en la seua essència més pura.

Sentir amor cap a un mateix i cap als altres deixant constància d'un treball compromés no sempre és fàcil en un món en què sentim contradiccions constantment. Un món on les rivalitats i les individualitats es dibuixen fortes i presents al mateix temps que es donen moviments d'acompanyaments col·lectius, intergeneracionals i internacionals importants. Articular sabers (auto)biogràfics i sabers conceptuals és una qüestió complexa que ens transporta del singular a l'universal i viceversa. Aprendre d'altres persones i amb altres persones implica un model educatiu i formatiu de creença profunda en el potencial de cada ésser humà. Hi ha persones en la vida de cada persona que han deixat empremtes profundes i, en la nostra vida, Isabel ha estat, i és, una d'elles. Ella ha estat una mestra de vida per a nosaltres com a alumna, amiga i companya, però també per a moltes altres persones en les que ella, tot el seu ésser i la seua enteresa personal i professional, ha fet impacte. D'ella i amb ella hem aprés que l'amor posat en cada relació t'ompli, t'enriqueix com a persona. El seu amor, ja siga en una associació

d'Històries de Vida en Formació (ASIHVIF) amb Christine Josso o Jean – Louis Le Grand o d'altres, ha estat expandit en espais on han confluït a la vegada un treball científic, experiencial i vital, com és el cas de Maria da Concepçao Passeggi durant diversos CIPAS compartits en diferents punts del Brasil. Aquest amor ha traspassat la seua persona, i ha permés el contacte i l'acostament emotiu entre aquelles persones que la vam conéixer. Ella ha encarnat un model educatiu que integra l'(auto)biografia i que planteja llaços forts, on els acompanyaments van més enllà de l'acadèmic o institucional, i genera emotius trobades agermanades com és el cas d'Inés Gabari Gambarte (Universitat Pública de Navarra). I així mateix, aquest amor i treball profund, s'estén per a fer emergir el potencial d'acció de persones a les que suscita i convoca a donar forma de teorització, i d'acció, a processos vitals, socials i polítics genuïns, i a escampar i compartir els seus coneixements, com és el cas de Teresa González Uribe (Mèxic), que també escriu un article per a aquest número.

Aquest número de la revista Rizoma Freireano pretén relligar-nos rizomàticament a algunes de les diferents persones que vam conéixer Isabel com a intel·lectual però també com a persona i l'existència ens va fer impacte, ja que compartim una paraula autèntica, profunda que apuntava a descobrir el punt existencial de cada company o companya de camí (alumnat, col·legues professionals, amics, etc.). Una de les seues singularitats és pensar i investigar tot, recrear el pensament per a convertir-lo en recerca de vida, per tant la seua actitud qüestionadora ha estat sempre present i més encara entenent que aquest és un moment mundial de qüestionaments existencials per les situacions de crisi (econòmica, psicològica, cultural), les responsabilitats socials i polítiques … que tenim pendents.

En aquest número hi ha quatre articles, un de Christine Josso qui planteja la importància de la cura de si mateix per a millorar la cura del proïsme, que és una qüestió pionera i important que cal integrar en els processos de formació, coneixement i aprenentatge en la Formació Permanent de les persones adultes. És un repte el plantejament d'aquesta autora, que des del paradigma de la Sensibilitat i amb molta sensibilitat i solidaritat ens planteja una gran preocupació i compromís professional de gran profunditat i rigor científic per altres dimensions integradores de la persona i d'altres formes de conéixer a través del cos i de l'ésser essencial, integrant enfocaments com la somatopsicopedagoia (desenvolupat per Dani Bois a qui Isabel va dirigir la sea tesi doctoral en la Universitat de Sevilla en 2008).

Un altre dels articles està centrat en la importància de l'ètica i la solidaritat en les narratives autobiogràfiques, escrit per Maria da Concepçao Passeggi , que des de Brasil i d'una forma molt clara, ens trasllada a un plantejament freireà en l'àmbit

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

universitari i d'una manera molt singular ens planteja qüestions essencials per a una educació compromesa amb l'essència de la persona. Interrogants i qüestions que suposen reptes importants i que travessen continents i fronteres.

Així mateix, Teresa González Uribe, ens exposa de forma experiencial l'amor per i des de la praxi desencadenat a través de tallers d'autoconsciència en què l'eix són les històries de vida, que van més enllà d'un pla acadèmic universitari, ja que es traslladen a la societat generant una política genuïna i compromesa amb les persones. En aquest article es percep part de l'evolució que la professora ha hagut de generar per a integrar dos contextos institucionals formatius de dos continents (Mèxic i Espanya).

I finalment s'incorpora un article, compartit amb Inés Gabari Gambarte, que a l'Estat espanyol ha treballat amb un plantejament educatiu molt proper a Isabel i amb qui ha compartit en la Formació Universitària de Tercer Cicle l'aplicació metodològica dels diaris d'aula. Aquests diaris es prenen com una eina formativa i avaluativa de recerca, però també com a eina important per al desenvolupament dels processos de construcció d'identitat/s de gènere, en el marc d'investigacions essencialment qualitatives i de recerca- acció existencial (procés en el que estem s'insereix des de fa un temps i en el qual Isabel ha estat la nostra acompanyant i directora de tesi doctoral i del que ara en aquesta fase final ho és Inés).

Per a completar aquest número incloem un vídeo (gràcies al consentiment de la seua família) on és Isabel, que de pròpia veu, en l'àmbit universitari i fora d'aquest, planteja la seua metodologia i la importància de les Històries de Vida en Formació però també en Investigació Educativa. Isabel va consagrar gran part de la seua trajectòria professional a treballar les Històries de Vida des de l'aula universitària. Ella mateixa va treballar sempre la seua autobiografia i des d'una perspectiva formativa i investigadora (des dels anys 80), desplegant recursos per a atraure l'obertura cap a aquestes metodologies, mètodes, sabers, sabers-quefers que ajuda a configurar aquests treballs des de la cientificitat però comprometent-se en investigacions des de la qual no només es toca un tema d'investigació, sinó que aquest ens ajuda a estimular i recrear d'altres maneres de relacions, sentiments, fers que ajuden a la persona com a ésser singular i social a reconstituir i re-construir-se en un esdevenir més autònom i autodirigit, que permet avançar en la comprensió de dinàmiques socials i socialitzadores

Ella va teoritzar gran part d'aquests processos d'Investigació Autobiogràfica des d'una perspectiva existencial (veieu oposició Titularitat), comprenent els estralls del

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

procés formatiu i investigador i la vivència d'aquest, així com algunes de les pautes que poden portar a una transformació de la persona com ser singular i social. És per això que ella mateixa conta en diferents ocasions la seua vivència, sentiments, dificultats i tot el que envolta aquest fenomen en contextos en què aquests espais investigadors encara no s'havien inclòs com a necessaris per a una educació treballada des de la complexitat.

De la mateixa manera, en aquesta revista incloem un conte autobiogràfic inèdit d'Isabel (dedicat a la seua germana Carmen), ja que a través del grup de dones que investigàvem les nostres vides amb ella, es va configurar com un dels projectes del grup compartir lectures, eines (guaridores, reconstituents de la nostra singularitat com a dones) contes (auto)biogràfics per a ajudar-nos a configurar la projecció del tipus de dones que volem fer o hem de fer. I ella com a bona amfitriona ens en va brindar alguns que havia elaborat abans d'anar-se'n.

Igualment incloem una carta que al mateix temps que parla d'amor es percep feta des del cor i plena d'amor.

Hem d'agrair a l'Institut Paulo Freire d'Espanya aquest espai continuador d'un treball de molts anys d'esforços, lluites i reivindicador d'espais genuïns com aquest. I especialment agrair a Pep Aparicio Guadas, qui forma part del Consell Gestor de l'esmentat Institut, que ha sabut entreveure i generar espais per a expandir el treball pioner d'aquesta professional com va ser Isabel López Górriz. I per a acabar, només ens queda agrair a la família d'Isabel la seua col·laboració i les persones que han accedit a escriure o participar en les traduccions o el muntatge del vídeo en aquest número de la Revista. Finalitzem amb paraules d'Isabel:

"Pense que el futur de la humanitat i de la terra passa pel desplegament d'energies interactives horitzontals, que permeten desplegar als humans en la singularitat i pluralitat de visions i també en la diversitat de les plantes i dels entorns naturals. Que la lògica de la vida ens fica de ple en la física quàntica, i també en el pensament autopoiètic i en el pensament d'incertesa de Heisenberg. Que som quants i energies en interacció que hem d'intercanviar per a créixer i desenvolupar-nos en la singularitat / integritat / horitzontalitat matrística, no en el plec jeràrquic i xafador de les identitats patriarcals. I que només des d'ací es pot recuperar la nostra civilització, la terra i la humanitat. Els éssers humans estem cridats a aquesta aposta i no a la de la destrucció i a la de matar la vida. Crec que les persones que descobrim aquests bells principis som molt afortunades i estem

cridades a crear el bé, la pau, l'amor i la solidaritat en la humanitat. Pense que som felices, encara que no ho tinguem fàcil, creieu-me amigues".

(López Górriz, 2009 Aquest és un fragment d'una síntesi per al grup de dones investigadores a qui ens dirigia les Tesis Doctorals)

"Amigues, crec que estem en una important aposta històrica: la veu de les dones ha sortit dels fogons i intenta expandir-se fora de la llar, al carrer, a les institucions, en les organitzacions, en la literatura i en la ciència. És important escoltar-la, elaborar-la, expandir-la, un nou paradigma està al carrer emergint, que ve per a poder salvar la nostra civilització, les persones, els arbres, les plantes, els animals, els afectes, les emocions, el treball, la ciència i l'amor. Un nou paradigma pel qual només pot salvar-se la nostra civilització, la nostra terra, l'ésser humà. Aquest paradigma es diu paraula profunda de dona. Amor, Vida, Moviment, Energia positiva, Curació, Cooperació, Connexió, Meditació, Positivitat, ...

És hora que les nostres paraules, els nostres escrits, els nostres pensaments, les nostres epistemologies, la nostra literatura, la nostra ciència estiga al carrer, en els nostres treballs, a casa nostra, en les nostres tertúlies, al món que ens travessa, que ens habita i que vivim, avançar per aquest esdevenir és un repte i una aposta"

(López Górriz, 2008 Aquest és un fragment d'una síntesi per al grup de dones investigadores a qui ens dirigia les Tesis Doctorals).

Notes

[1] **Traducció: Joaquin Martínez**